

Nico is in Vergilius' epos niet te vinden. Jelmer ontwikkelt zich bovendien nu juist helemaal niet tot een man met een sociale missie. Hij doet eigenlijk de gehele tijd niet anders dan puzzelen, lezen, en brieven aan zijn geliefde schrijven. Zijn plannen voor een dissertatie, die hem eventueel weer een intrede in het arbeidsproces zouden kunnen opleveren, komen niet van de grond.

In zijn voorlaatste roman, *Zomervlucht* (1990), gebruikte Brouwers als literair referentiekader vaak een ander antiek epos, Homerus' *Odyssee*. Die komt ook in *Geheime kamers* voor: de relatie tussen Jelmer en Daphne wordt, heel treffend, vergeleken met die tussen Odysseus en de zingende Sirene(n). Betekenis voor het verloop van de plot heeft deze toespeling overigens nauwelijks, maar dat wordt anders als we op p. 64 lezen over een optreden van Daphne bij de begrafenis van Jelmers (en Nico's) universitaire leermeester: „Aanschrijdend uit de achtergrond van zwarte gordijnen, zoals Eurydice uit de spelonken van de Hades, naderde ze de kist terwijl er bedwelmende muziek begon open te ruisen.” Inderdaad is de mythe van Orpheus en Eurydice de centrale metafoer van deze roman, zoals in het hele werk van Jeroen Brouwers. Het is overigens bijna nooit de klassieke, aan Vergilius of Ovidius ontleende versie die hij gebruikt: belangrijker dan de mislukking van Orpheus' missie naar de onderwereld en zijn daaropvolgende afwijzing van het leven en definitieve keuze voor de kunst, is bij Brouwers het motief van het omkijken van Orpheus naar zijn geliefde, dat fatale gevolgen heeft. Dat is in *Geheime kamers* precies het geval: Jelmer is in de ban van Daphne, omdat hij haar nooit heeft kunnen vergeten en voortdurend naar het geluk van hun jeugd omkijkt, toen alles nog open was en mogelijkheden nog niet waren afgesneden. Dit omkijken naar zijn geliefde berooft hem van zijn activiteit en maakt hem in zekere zin tot een fossiel, het studieonderwerp van zijn jeugd-vriend. In ieder geval is de Eurydice-figuur de actieve instantie in dit verhaal. Merk trouwens op dat Brouwers juist aan de vrouwelijke hoofdpersoon ook de rol van zanger/zangeres geeft. Jelmer is natuurlijk wel het symbool van de schrijver, speciaal de elegische auteur: *Geheime kamers* is geschreven in de vorm van een verslag of een biecht.

Ten slotte dit: ik bracht zo even de roman

Zomervlucht ter sprake. Hugo Bousset heeft indertijd een zeer negatieve recensie over dit boek geschreven (zie *De gulden snede*, Amsterdam/Leuven 1993). Hij ventileerde daarin het bezwaar dat Brouwers in die roman steeds tussen zijn tekst en de lezer gaat staan. Namen, symbolen, literaire verwijzingen: ze worden allemaal uitgelegd, toegelicht en van kanttekeningen voorzien. Je moet dus wel heel dom zijn, wil je niet begrijpen wat de schrijver met zijn boek bedoelt. De bezwaren van Bousset gelden, zij het niet in die mate zoals hij suggereert, volgens mij wel voor meer werk van Brouwers: het is af en toe te veel uitleg, er wordt te weinig voor de lezer overgelaten. Maar dat geldt zeker niet voor deze nieuwe roman, waarin die verwijzingen en toespelingen nauwelijks of helemaal niet van commentaar worden voorzien. Ik vind dan ook *Geheime kamers* een voortreffelijk boek: erudiet, strak gecomponeerd, prachtig geschreven. Hiermee heeft Jeroen Brouwers al zijn vorige boeken in kwaliteit overtroffen.

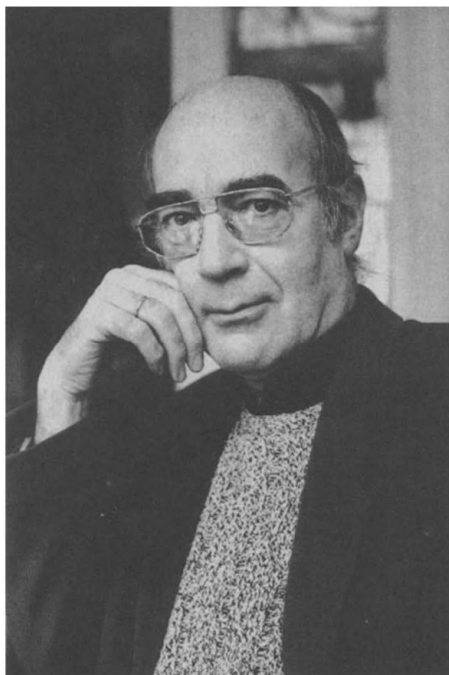
Rudi van der Paardt

JEROEN BROUWERS, *Geheime kamers*, Atlas, Amsterdam, 2000, 488 p.

Het proza van Herman de Coninck

Twee jaar na *De gedichten* verscheen nu ook *Het proza* van Herman de Coninck, alweer twee kloeke gebonden delen in een cassette. Daarmee is recht gedaan aan zowat de hele literaire erfenis van De Coninck. Hij was immers evenzeer essayist als dichter, en wanneer ik, zoals wellicht de meeste lezers, toch geneigd ben hem in de eerste plaats als dichter te herinneren, dan ligt dat niet aan de geringere kwaliteit van zijn essayistisch proza. Het heeft veeleer te maken met het nog altijd grotere prestige van de poëzie als genre en met het feit dat deze essays bijna allemaal in dienst staan van de poëzie, vooral die van andere dichters.

Het proza is samengesteld en verantwoord door Paul de Wispelaere, met medewerking van Jeroen de Preter. Het bevat in de eerste plaats een herdruk van de zes essaybundels die De Coninck tijdens zijn leven zelf liet verschijnen, vanaf *Over de troost van pessimisme* (1983) tot *De cowboybroek van Maria Magdalena* (1996). Maar zeker niet minder belangrijk is de keuze uit de nooit gebundelde stukken, waarmee deel 2 afsluit: samen toch nog goed voor zowat 150 bladzijden, die anders waarschijnlijk

Herman de Coninck (1944-1997) - Foto Klaas Koppe.

lijk helemaal in de vergetelheid zouden geraakt zijn. Ik ben vooral blij met de opname van essays uit de periode voor De Coninck zichzelf als prozaschrijver au sérieux ging nemen en zijn stukken bundelde. Vanaf halfweg de jaren zestig tot in de jaren zeventig schreef hij enkele opstellen, waarin hij zijn eigen visie op poëzie ontwikkelde, meestal in confrontatie met het werk van anderen, zoals Buddingh', Lodeizen en Campert, en waarin hij probeerde voor zichzelf duidelijk te maken waar hij zich ergens bevond tussen realisme en romantiek.

Anders dan bij *De gedichten* hebben de samenstellers van dit boek geen volledigheid nastreefd. Nog voor De Coninck essays publiceerde in literaire tijdschriften als *Dietsche warande & belfort*, *Ruimten*, *Kreatief* en later vooral in *Tirade*, leverde hij geregeld bijdragen aan het Leuvense studentenblad *Universitas*, waarin hij ook heel wat gedichten publiceerde. Ook die zijn niet onbelangrijk voor wie de poëtische ontwikkelingsgang van De Coninck wil bestuderen. Nu blijven ze waarschijnlijk voorgoed verborgen in het tabularium van de Leuvense universiteitsbibliotheek. Maar toegegeven, minder maniakale lezers dan ik zullen ze niet missen. Wat ik daarentegen wel echt jammer vind, is het ontbreken van het enige verhaal dat De Coninck ooit publiceerde: „Koud

als een bosbes” (*Revolver*, jrg. 10, 1981, nr. 3). Dat kon best, aangezien nu toch ook de reisverhalen uit *De cowboybroek van Maria Magdalena* en twee autobiografische prozateksten zijn opgenomen. Ik begrijp best dat er, ook materiële, grenzen zijn aan een uitgave als deze, maar een elegante oplossing ware geweest om in de verantwoording ook een lijstje met titels en vindplaatsen van de niet geselecteerde prozateksten op te nemen.

Hoe dan ook, deze uitgave geeft een zo goed als volledig beeld van Herman de Coninck als prozaschrijver. Het is een merkwaardig consistent oeuvre, zowel wat de stijl betreft als de visies op literatuur, poëzie, cultuur en politiek. En toch blijft het moeilijk om er echt greep op te krijgen, om in enkele woorden te zeggen waar het De Coninck om te doen was. Ik kan er niets beter op vinden dan te zeggen: om poëzie. Poëzie was zijn uitgangspunt en zijn bestemming en poëzie was bovenal de manier waarop hij dacht en formuleerde. Hij schreef natuurlijk meestal over gedichten, maar ook wanneer hij dat niet deed, is zijn gehele houding, zijn mentaliteit, zijn manier om tegen de dingen aan te kijken, van poëzie doordrongen, van wat voor hem poëzie was.

De kwaliteiten daarvan zijn voorzichtigheid, nuance, aarzelings, twijfel, respect, verwondering. En nog het meest de moed om dat allemaal toe te laten, om de dingen te laten gebeuren, om tegenspraken te laten bestaan en om er meerdere meningen tegelijk op na te houden, zich te laten betrappen op inconsequentie. En over en door dat alles heen natuurlijk een grote liefde voor de schittering van het juiste woord, de gevatte formulering, de vondst, die eerder gedachten oproept dan dat ze er de uitdrukking van is. Maar ook dat is een vorm van toelaten: toelaten dat de taal ons nieuwe inzichten bijbrengt, dat wij het niet altijd zelf voor het zeggen hebben.

Veruit de meeste opstellen gaan over de poëzie zelf, waren oorspronkelijk recensies of columns naar aanleiding van recent verschenen bundels. Weinigen hebben zo veel, zo aandachtig en met zo veel liefde over poëzie geschreven als De Coninck, „met een systeemloze liefde voor zoveel mogelijk soorten poëzie tegelijkertijd”.

Hugo Brems